

Biologische teelt en certificatie in de landbouw

R. Schreuder
M.P.J. van der Voort

© 2003 Wageningen, Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Praktijkonderzoek Plant & Omgeving.

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V. is niet aansprakelijk voor eventuele schadelijke gevolgen die kunnen ontstaan bij gebruik van gegevens uit deze uitgave.

PPO Publicatienr.; €,...

Dit onderzoek is gefinancierd door ministerie LNV vanuit programma systeeminnovatie

Projectnummer: 530040 & 330695

Praktijkonderzoek Plant & Omgeving B.V.

Sector Akkerbouw, Groene Ruimte en Vollegrondsgroenten

Adres : Edelhertweg 1, Lelystad
: Postbus 430, 8200 AD Lelystad

Tel. : 0320 – 29 11 11

Fax : 0320 – 23 04 79

E-mail : info.ppo@wur.nl

Internet : www.ppo.dlo.nl

Inhoudsopgave

pagina

1	INLEIDING	4
2	NORMEN EN KEURMERKEN.....	6
2.1	SKAL	6
2.2	EUREP-GAP	6
2.3	ISO 9001:2000	7
2.4	HACCP.....	7
2.5	BRC.....	7
2.6	Hygiëncodes	8
2.7	SQF	8
2.8	GMP	8
2.9	GFSI	9
2.10	Basiszorgsysteem fruitbedrijven	9
2.11	Milieukeur	9
2.12	Milieu Programma Sierteelt (MPS)	10
2.13	Qualitree	10
2.14	Overzicht	11
3	CERTIFICATIE IN DE BIOLOGISCHE OPEN TEELTEN	12
3.1	Vergelijking Skal en EUREP-GAP	12
3.1.1	Algemeen.....	12
3.1.2	Teelt.....	12
3.1.3	Overige vereisten.....	13
3.1.4	Samengevat	13
4	VERGELIJKING CERTIFICERINGSSCHEMA'S	14
4.1	EUREP-GAP en SKAL	14
4.2	EUREP-GAP en ISO 9000:2000.....	14
4.3	EUREP-GAP en Milieukeur	15
4.4	ISO 9000:2000 en HACCP	17
5	DISCUSSIE EN CONCLUSIES	18
5.1	Agrarische bedrijfsvoering.....	18
5.2	Beleidsorganisaties en certificerende instellingen	19
5.3	Conclusies	20
	LITERATUUR.....	21

1 Inleiding

Om een product onder de noemer "biologisch" op de markt te brengen moet het product aan bepaalde wettelijke regels voldoen. Op de naleving van deze regels vindt toezicht plaats. Een van deze regels is dat het product afkomstig moet zijn van gecertificeerde en biologische productie. In Nederland is Skal door het ministerie van LNV aangewezen als toezichthouder op de biologische productie in Nederland. Skal houdt toezicht door middel van certificatie en inspecties op de bedrijfslocatie. In het certificatieschema is de Landbouwkwaliteitsregeling biologische productiemethode vertaald naar voorschriften. Bij de controle wordt gekeken of deze voorschriften worden nageleefd.

De zorg voor het leveren van een kwaliteitsproduct was tot voor kort het belangrijkste punt voor het produceren van agrarische producten. Kwaliteit wordt nu eenmaal betaald. Maar in de loop van de jaren is de kwaliteit een minimum vereiste geworden in de reeds van eisen die aan een agrarisch ondernemer worden gesteld. De constant veranderende regels met betrekking tot arbeid, arbeidsomstandigheden en milieu zijn belangrijke redenen die de behoefte voeden naar moderne aanpak om veranderingen snel en efficiënt in te passen in de bedrijfsvoering.

Certificering wordt steeds meer als noodzaak gezien, enerzijds vanuit kwaliteitsborging, anderzijds gewoon omdat de klanten (met name de grote afnemers) er om vragen. Er zijn in de markt tal van kwaliteitssystemen ontwikkeld gericht op verschillende doelen als bedrijfsvoering, productkwaliteit, milieu, voedselveiligheid, arbeidsomstandigheden en omgeving. Vaak komen bij een kwaliteitssystemen verschillende aspecten aan de orde.

Klanten of afnemers kunnen om verschillende kwaliteitssystemen vragen en daarmee kan deze vraag leiden tot een kostenverhoging. Deze kosten kunnen per certificaat verschillen. De kosten van certificering zijn opgebouwd uit initiële kosten, kosten voor controle en bedrijfsinterne kosten voor onderhoud. Een belangrijk deel van de kosten wordt bepaald door de hoeveelheid van informatie die wordt vastgelegd en gecontroleerd.

Er is bij een aantal certificeringssystemen overlap geconstateerd. Deze overlap kan met referentietabellen in beeld worden gebracht. Binnen de ISO-normen worden deze referentietabellen reeds gebruikt. Door deze tabellen in te zetten bij een certificeringstraject kunnen in het starttraject kosten en tijd worden bespaard. Het efficiëntere systeem vermindert de administratieve lastendruk bij de ondernemer, wat ook weer tot een besparing aan tijd en kosten leidt.

Bij een aantal kwaliteitssystemen kan separaat of geïntegreerd met de beoordelingen van andere normen plaatsvinden. In dit onderzoek is gekeken in hoeverre SKAL certificering gebruikt kan worden als vertrekpunt voor certificering volgens andere kwaliteitssystemen.

Dit rapport is bedoeld als achtergronddocument en wordt alleen via de betrokken onderzoekers verstrekt. Gerichte publicatie zal via de vakpers plaatsvinden.

In het rapport wordt gestart met een inventarisatie vanuit de literatuur naar de normen en keurmerken in de open teelten. In deze inventarisatie is gekeken naar welke doelen het kwaliteitssysteem zich hoofdzakelijk opricht. Tevens is gekeken of de eisen voor certificering gericht zijn op procesmatige beheersing of op controle van gebruikte productiemethode en middelen. Tenslotte is aangegeven in welke sectoren de diverse systemen worden gebruikt en of een keurmerk aan het systeem verbonden is. Deze inventarisatie is gebruikt om te bepalen naast welke kwaliteitszorgsystemen in dit onderzoek het biologische productiecertificaat gezet kan worden.

De eisen voor het biologische productiecertificaat (Skal) zijn in kaart gebracht en gegroepeerd om aan te kunnen sluiten bij andere kwaliteitssystemen.

Van de gekozen certificeringen zijn de vereiste paragrafen en registraties in kaart gebracht en in tabelvorm neer gezet. Door deze tegenover elkaar neer te zetten kunnen ze onderling worden vergeleken. Dit leidt tot de gewenste referentietabellen waarin aangegeven wordt welke paragraaf van het ene kwaliteitsborgingsysteem overeenkomt met een paragraaf van een ander kwaliteitsborgingsysteem.

Als start van de vergelijking is Skal-certificering gezet naast die van EUREP-GAP. Vervolgens is EUREP-GAP gezet naast een aantal andere systemen.
De ontwikkelde referentietabellen kunnen worden ingezet bij certificering in het bedrijf.

2 Normen en Keurmerken

In dit hoofdstuk wordt kort een overzicht gegeven van bestaande normen en keurmerken die binnen de landbouw voorkomen. Daarbij wordt kort aangegeven wat de specifieke eisen en kenmerken van de norm of het keurmerk zijn. Doelen zij na streven. Tevens wordt gekeken of de eisen voor certificering gericht zijn op procesmatige beheersing of op controle van gebruikte productiemethode en middelen. Tenslotte wordt aangegeven in welke sectoren de diverse systemen worden gebruikt en of een keurmerk aan het systeem verbonden is.

2.1 SKAL

Stichting Skal is door het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit aangewezen om toezicht te houden op de biologische productie in Nederland en is daarmee verantwoordelijk voor de certificaten voor biologische productie. 'Biologisch' betekent: zo natuurlijk mogelijk tot stand gekomen, met zo min mogelijk kunstgrepen. In de biologische landbouw worden daarom geen kunstmest en geen chemisch-synthetische bestrijdingsmiddelen gebruikt. Daarnaast worden dieren onder zo natuurlijk mogelijke omstandigheden gehouden, ook wat hun voeding betreft. Verder worden geen genetisch gemodificeerde organismen toegepast.

Veel biologische landbouwproducten worden verwerkt tot voedingsmiddelen (bijv. bakkerij, zuivelfabriek). Daarbij worden geen of in beperkte mate kunstmatige hulpstoffen gebruikt.

Doel van de biologische landbouw is het in stand houden van het natuurlijke evenwicht tussen mens, plant en dier. Het gaat daarbij niet alleen om de landbouw maar ook om onze leefomgeving als geheel.

Producten die afkomstig zijn van gecertificeerde biologische productieprocessen mogen in een aantal gevallen een keurmerk dragen.

De eigenaars van het keurmerk bepalen aan welke eisen het biologische productieproces moet voldoen, wil men het keurmerk mogen voeren. Gezien de nationale verschillen binnen de EU zijn de verschillende keurmerken dus niet zonder meer uitwisselbaar.

2.2 EUREP-GAP

Een groep grote Europese supermarktketens, samenwerkend in Eurep (Euro Retailer Produce), heeft in 1999 voorschriften opgesteld waaraan telers van primaire producten, zoals fruit, groenten, aardappelen en snijbloemen en producenten van uitgangsmateriaal zich zouden moeten houden. De voorschriften staan bekend als de EUREP-GAP normen.

GAP staat voor Good Agricultural Practice. EUREP-GAP regels zijn er voor diverse agrarische sectoren: voor telers van groente en fruit en voor akkerbouwers is er al een protocol. Voor de sierteelt is er onlangs een protocol ontwikkeld. Voor veehouders is er een EUREP-GAP in ontwikkeling.

Naast voedselveiligheid besteedt EUREP-GAP ook aandacht aan milieu, arbeidsomstandigheden en voedselveiligheid.

EUREP-GAP is dus gericht op de primaire sector. In de EUREP-GAP zijn onder andere de Integrated Pest Management (IPM) en Integrated Crop Management (ICM) opgenomen. Traceerbaarheid van de geproduceerde producten vormt een belangrijk onderdeel van de EUREP-GAP.

Een handicap van de EUREP-GAP is dat de nationale wetgeving als basis dient. Bij import van producten uit landen waar weinig regelgeving is op gebied van bestrijdingsmiddelen en milieu, kan bij de teelt middelen en methoden worden gebruikt die in Nederland niet zijn toegestaan. Dit geeft de EUREP-GAP geproduceerde goederen uit het buitenland niet direct dezelfde waarde als in Nederland onder EUREP-GAP geproduceerde goederen.

Afhankelijk van de situatie op het bedrijf kan EUREP-GAP met grote of kleine moeite worden ingevoerd. Bij bedrijven met HACCP en een goede teelt boekhouding kan de inspanning voor invoering beperkt blijven.

2.3 ISO 9001:2000

ISO 9001:2000 is de internationale standaard voor kwaliteitszorg en kwaliteitsborging in zowel industriële als dienstverlenende organisaties. ISO staat voor: 'International Organisation for Standardisation' en is samengesteld uit afgevaardigden van overheden en bedrijven over de gehele wereld. De ISO 9001:2000 is de basis voor veel kwaliteitssystemen. Het vereist een beschrijving van het bedrijfsproces en borging van de deelprocessen in het bedrijf. Om zo kwaliteit van productie of dienstverlening binnen alle lagen van het bedrijf te garanderen. ISO 9001:2000 wordt daarom ook wel een managementsysteem genoemd. De ISO 9001:2000 versie is ten opzichte van de 1994 versie meer procesmatig en de focus licht meer op klanttevredenheid en continue verbetering. ISO 9001:2000 is niet specifiek ontwikkeld voor de primaire of voedingssector. Voor levensmiddelenbedrijven kennen ISO 9001 en HACCP veel overlappingsen. Veelal kan gesteld worden dat een goed HACCP-systeem voor deze bedrijven tevens voor ca. 80% voldoet aan de ISO 9001-norm. Andersom geldt hetzelfde: een goed ISO 9001 kwaliteitszorgsysteem voldoet bij deze bedrijven veelal voor ca. 80% aan de HACCP-normen.

ISO 9001:2000 stelt enkele normeisen verplicht. Paragrafen 4.2.3, 4.2.4, 8.3, 8.5.2 en 8.5.3 zijn verplichte paragrafen uit de ISO 9001:2000. De ISO 9001:2000 stelt wel dat het volledige bedrijfsproces moet worden beschreven. Dit leidt er veelal tot dat bijna alle paragrafen onderdeel gaat uitmaken van het te beschrijven systeem.

2.4 HACCP

HACCP staat voor Hazard Analysis Critical Control Points, wat in kort gezegd gevarenanalyse en controle op kritische procespunten betekent. Het HACCP-systeem is een procesgerichte kwaliteitsnorm. De HACCP-methodiek vereist het beschrijven van het proces binnen het bedrijf, waarna hierin kritieke punten worden bepaald, gevarenanalyse. Aan de hand van deze kritieke punten wordt een controleregime met controle punten opgesteld.

Nederland is, naast recentelijk Denemarken, het enige land in de Europese Unie waar er een dergelijk certificeringssysteem is opgezet. De HACCP-principes zijn ontstaan vanuit de FAO en de WHO die gezamenlijk de Codex Alimentarius beheren. De Codex Alimentarius is een internationale richtlijn voor de voedselveiligheid.

Artikel 30 van de Warenwetregeling Hygiëne van Levensmiddelen (WHI) verplicht elk bedrijf dat levensmiddelen bereidt, verwerkt, behandelt, verpakt, vervoert, distribueert of verhandelt om zijn werkwijze zodanig in te richten dat zij op een systematische manier de veiligheid van hun producten waarborgen. Dit houdt in dat ze verplicht zijn een bewakingssysteem te hebben waarmee hun hele proces gecontroleerd wordt. Dit bewakingssysteem, ofwel voedselveiligheidssysteem, moet gebaseerd zijn op HACCP, het Hazard Analysis and Critical Control Point System. Bij HACCP-systemen wordt systematisch gezocht naar de kritische (kritieke) punten die van invloed zijn op de kwaliteit van het eindproduct. HACCP geldt dus niet voor primaire bedrijven (teelt bedrijven), maar bij een eigen verwerking van producten kunnen de HACCP-eisen wel degelijk van invloed worden. Daarnaast vertalen de verwerkende bedrijven in veel gevallen de eisen door aan hun toeleveranciers, zoals akkerbouwers en groentetelers.

Invoering van een HACCP-systeem kan een behoorlijke inspanning voor het bedrijf betekenen. Binnen het bedrijf dient kennis van voedselveiligheid en wet- en regelgeving op dit gebied aanwezig te zijn. Kort gezegd zijn er twee soorten deskundigheid nodig bij het opzetten van een HACCP-systeem, namelijk systeemdeskundigheid (kennis van kwaliteitssystemen) en materiedeskundigheid (kennis van processen bij de verwerking van levensmiddelen, vb. een levensmiddelentechnoloog).

2.5 BRC

In het British Retail Consortium zijn de grote Britse supermarkten (o.a. Tesco, Sainsbury, Somerfield, Sainsbury) verenigd, vergelijkbaar met het CBL in Nederland. Samen hebben zij de eisen die gesteld aan leveranciers van levensmiddelen worden verwerkt in een schema; de BRC-Food standard. In Nederland wordt deze norm door het CBL gevoerd en bekend als de CBL-BRC-code. De BRC-code is een

inspectiesysteem. Hiermee kan een leverancier met een certificaat aan de eisen van verschillende afnemers voldoen. In deze standaard zijn belangrijke elementen uit de HACCP opgenomen. Als er in het bedrijf een HACCP-systeem aanwezig is, kan met een kleine inspanning aan een BRC-inspectie worden voldaan.

2.6 Hygiënecodes

Het opstellen van HACCP procedures vereist specifieke kennis en inspanning. Vooral voor de wat kleinere ondernemingen is door het productschap een hygiënecode opgesteld, welke voldoet aan artikel 31 van de Warenwetregeling Hygiëne van levensmiddelen. Dit artikel biedt kleine ondernemers die vallen onder artikel 30 van de Warenwetregeling Hygiëne van levensmiddelen de mogelijkheid tot het geven van invulling aan de voedselveiligheidseisen welke voor deze bedrijven gesteld worden. De Hygiënecode kan worden opgesteld door het productschap en wordt in samenwerking met de Voedsel en Waren Autoriteit definitief vastgesteld. De Hygiënecode is kort gezegd een afgeslankte HACCP-norm. Op basis van een gemiddeld bedrijf wordt centraal door de branche- en sectororganisaties geïnventariseerd welke risico's voorkomen. Op basis van deze informatie wordt een hygiënecode opgesteld. Met een hygiënecode kan een bedrijf op een eenvoudige wijze aan de eisen van de wetgever voldoen. Via internet zijn diverse hygiënecodes voor verschillende primaire sectoren beschikbaar.

De waarde van Hygiënecodes is momenteel dalende. Veel vaker wordt door afnemers de voorkeur gegeven aan een EUREP-GAP systeem, dan aan een Hygiënecode.

2.7 SQF

Safe Quality Food (SQF) is opgezet in Australië. Een van de doelen van dit systeem is ketenbeheersing, het is dan ook toepasbaar in andere delen van de keten, zoals productie, verwerking en handel. Ook diergezondheid en technische aspecten kunnen worden opgenomen in het systeem. Hierdoor lijkt het systeem vooral mogelijkheden te bieden als meerdere ketenspelers meedoen. Nadeel is dat de toegevoegde waarde van het certificatieschema beperkt wordt als er niet door meerdere ketenpartijen mee wordt gewerkt. SQF is gebaseerd op HACCP voor de voedselveiligheid en een ISO 9000:2000 kwaliteitssysteem waarmee het voldoet aan alle eisen van de voedingssector. Er is een SQF 1000CM Code voor primaire productie en de SQF 2000CM Code gericht op de levensmiddelenindustrie, beide systemen sturen voedselveiligheid en productkwaliteit, en stimuleren continue verbeteringsstrategieën. Het systeem is zeer compleet en SQF gecertificeerde bedrijven halen meestal ook zonder veel inspanning andere certificaten. Door de omvang van het certificatieschema is het wel een systeem dan de nodige inspanning van het bedrijf vergt om het in te voeren.

2.8 GMP

Good Manufacturing Practice (GMP) is een productie gerelateerde kwaliteitsbenadering. GMP is begin jaren '90 in Nederland opgesteld voor mengvoederproducenten, op initiatief van het Productschap Diervoeder. De GMP-systematiek is gebaseerd op de oude ISO 9000:1994. De eisen uit de GMP zijn voornamelijk gericht op traceerbaarheid, goede administratie, hygiëne, ongediertebestrijding, monsternamen en analyses, reiniging en inkopen van producten en diensten. De GMP is aangevuld met de HACCP principes en wordt nu GMP+ genoemd. De normen stellen veelal concrete eisen aan bedrijfsinrichting en werkwijzen. Er zijn diverse GMP-normen, die worden uitgegeven door verschillende (branche-)organisaties. Deze zijn vooral opgesteld voor producenten in de primaire sector, zoals de diervoedersector en akkerbouw. Een diervoederfabrikant mag alleen grondstoffen afnemen van leveranciers die GMP-gecertificeerd zijn.

2.9 GFSI

Het Global Food Safety Initiative (GFSI) startte in mei 2000 op initiatief van een groep retailers en voedingsmiddelenproducenten met als doel het vastleggen van productgebonden standaarden voor voedselveiligheid waarin alle schakels van de voedselketen aan bod komen: toeleverancier, landbouw, distributie. Deze standaarden kunnen vervolgens door deze retailers gebruikt worden als referentie waaraan toeleveranciers dienen te voldoen. Ook is er een waarschuwingssysteem ontwikkeld wat alle betrokken partijen in de voedselketen en de overheid direct op de hoogte stelt van ongewenste situaties waarop terstond kan worden gereageerd.

2.10 Basiszorgsysteem fruitbedrijven

Dit systeem is opgezet vanuit via Fruitmasters en The Greenery. Met dit systeem kan een teler richting afnemer garanderen dat zijn producten schoon, veilig en op een verantwoorde wijze geteeld zijn, omdat voedselveiligheid en zorg voor het milieu belangrijke items zijn. Het registreren vormt de basis van de systematiek waarbij bedrijfsgegevens, inzet van gewasbeschermingsmiddelen, gebruik van anorganische en organische bemesting en chemische ongediertebestrijding geregistreerd worden. Daarnaast wordt aandacht besteedt aan het afvoeren van afval, hygiëne en welzijn en veiligheid van medewerkers. Het BZS is gebaseerd op het eisenpakket van de EUREP-GAP-richtlijnen en de hygiëncode samen.

2.11 Milieukeur

Milieukeur is een keurmerk opgesteld door de ministeries van VROM, EZ en LNV om de milieukwaliteit van diverse producten te garanderen. Van kantoor- tot huishoudelijke artikelen en van aardappelen en groente tot fruit. Eén ding hebben ze gemeen: van begin tot eind voldoen ze aan de eisen van Stichting Milieukeur. De milieukeur-eisen worden in de gehele keten gecontroleerd. De Milieukeureisen gelden onder andere voor de grondstoffen waar het product van gemaakt is en het gebruikte verpakkingsmateriaal. Bij voedingsmiddelen met Milieukeur wordt veel gebruik gemaakt van de mogelijkheden die de natuur zelf biedt. Zoals het inzetten van 'natuurlijke vijanden' om schade van bijvoorbeeld insecten en muizen te beperken. Gewasbeschermingsmiddelen zijn slechts beperkt toegestaan en dan alleen die middelen die het milieu het minst schaden. Kortom voordat een product het Milieukeur krijgt moet er heel veel gebeuren. Bovendien worden de Milieukeureisen regelmatig herzien en aangepast aan nieuwe technieken die zorgen voor nog minder milieubelasting.

Milieukeurcriteria worden gebaseerd op onderzoek, waarbij de gehele productieketen in beschouwing is genomen. Bij de Milieukeurcriteria voor bolbloemen en bloembollen ligt het accent op het gewasbeschermingsmiddelengebruik en de bemesting in de teelt, omdat daar de grootste milieuwinst kan worden gerealiseerd. Voor akkerbouwgewassen en vollegrondsgroenten ligt het accent op het gewasbeschermingsmiddelengebruik in de teelt.

Een puntensysteem maakt onderdeel uit van Milieukeur. Gebruik van bestrijdingsmiddelen kunnen strafpunten opleveren en natuur- en landschapsbeheer zaken op het bedrijf kunnen weer pluspunten opleveren. Het Milieukeur kijkt dus niet enkel naar de teelt van de producten, maar zijdelings ook natuur- en landschapsbeheer elementen.

2.12 Milieu Programma Sierteelt (MPS)

Dit milieustandaard heeft als doel de milieubelasting van de deelnemende bedrijven tot een minimum te beperken. Het is gericht op gewasbescherming, bemesting en energie. Andere onderwerpen zijn afval, water, uitgangsmateriaal, belichting en verpakking. MPS komt uit de glastuinbouw en vanwege de uit dat het uitgangsmateriaal MPS geregistreerd dient te zijn ook van toepassing op de teelt van bloembollen. Het MPS-vignet maakt het voor handelaren en detaillisten mogelijk om MPS-producten te herkennen. Handelaren en detaillisten kunnen zo gericht inkopen. Vooruitlopend op een EUREP-GAP (inmiddels gereed) voor de sierteelt heeft Stichting MPS ook een eigen MPS-GAP schema ontwikkeld.

2.13 Qualitree

Dit is een geïntegreerd kwaliteitssystem voor boomkwekerijbedrijven en staat voor de borging van:

- Productkwaliteit
- Milieuzorg
- Arbozorg
- Kwaliteit van de bedrijfsvoering

In QualiTree ® wordt dus niet alleen de kwaliteit van het product en het productieproces, maar worden ook de arbeidsomstandigheden en het milieu geborgd. Het systeem biedt bedrijven de mogelijkheid zich continue te verbeteren. Hiermee kunnen extra inspanningen voor de markt, en voor het milieu zichtbaar worden gemaakt en worden gewaardeerd.

De opzet van een QualiTree systeem vraagt wel de nodige inspanning en deskundigheid binnen het bedrijf. Doordat er sprake is van een combizorgsysteem (meerdere elementen; milieu, arbo etc.) vergt het op al deze vlakken kennis van zaken.

2.14 Overzicht

Certificering	Doel							Sectoren	Keurmerk
	Bedrijfsvoering	Productkwaliteit	Milieu	Voedselveiligheid	Arbo	Omgeving	Proces of middelgericht		
HACCP				x			Proces	Food	Certificatieschema
GMP				X			beide	Industrie	certificatieschema
GFSI				X			Proces	Food Retailketen	certificatieschema
ISO 9000	X						Proces	Agrar en non agrar	certificatieschema
BRC	X	x		X			Beide	Food	certificatieschema
Eurep GAP	X	x	x	X	X	x	Beide	Food en non-food	certificatieschema
Hygienecodes				X				Food	Certificatieschema
SQF	X	x		x			Proces	Food	Certificatieschema
Basiszorgsystemen		x	x	x	X	x	Proces	Fruit	
SKAL			x			x	Beide?	Prim prod	Ja
MPS			X				Middel	Sierteelt	Ja
Milieukeur			X				Middel	Agrar en non agrar	Ja
Qualitree	X	x	x		X	x		Boomkwekerij	Ja

In overleg met de opdrachtgever is gekozen SKAL te vergelijken met EUREP-GAP. Om vervolgens EUREP-GAP te gebruiken als referentie naar andere certificeringsschema's. Deze zijn ISO, HACCP en Milieukeur.

3 Certificatie in de biologische open teelten

Biologische landbouw is onlosmakelijk verbonden met certificatie. Om producten te mogen leveren met het predikaat 'biologisch' is het noodzakelijk om gecertificeerd te zijn door Skal. Stichting Skal houdt toezicht, in opdracht van het Ministerie van Landbouw, op de naleving van het de biologische productie in Nederland. Dit betekent dat zij vanuit de EU-verordening 2092/91 certificaten uitdeeft voor biologische producenten (landbouw en bereiders) en daarnaast beheert Stichting Skal het EKO-keurmerk. Naast Stichting Skal is er sinds 2002 ook Skal International B.V.. Skal International B.V. verzorgt de planning en uitvoering van de audits voor Stichting Skal en verzorgt daarnaast audits voor buitenlandse keurmerken. Op basis van de EU-verordening 2092/91 heeft Skal een serie van vier informatiebladen met uitleg over regelgeving voor de biologische productiemethode uitgegeven. Deze vier informatiebladen zijn:

1. Controle en certificatie - algemene voorschriften voor alle bij Skal aangesloten bedrijven;
2. Veehouderij - Voorschriften van toepassing op rundvee, geiten, varkens, pluimvee en/of schapen bedrijven;
3. Plantaardige productie - Voorschriften van toepassing op plantaardige bedrijven;
4. Bereiding - Voorschriften van toepassing op bedrijven die levensmiddelen bereiden.

In dit onderzoek wordt gekeken naar certificatie in de open teelten. Het informatieblad Biologische Plantaardige Productie 2002 is hiervoor als basis aangewend.

3.1 Vergelijking Skal en EUREP-GAP

Zowel Skal als EUREP-GAP zijn gericht op een primaire plantaardige bedrijfsvoering. De hoofdstuk, dan wel eisen indeling kent een volgorde van uitgangsmateriaal tot oogst en verpakking. In deze paragraaf worden de specifieke overeenkomsten en verschillen belicht in deze volgorde.

3.1.1 Algemeen

Traceerbaarheid en registratie zijn algemene vereisten van beide normen. Het oogpunt vanuit de beide normen is wel verschillend. Bij Skal is de traceerbaarheid gekoppeld aan de biologische productie. Dit moet voorkomen dat biologische producten mogelijk verwisseld worden of kunnen worden met gangbaar geproduceerde producten. De EUREP-GAP vereist traceerbaarheid van producten vanuit het oogpunt van voedselveiligheid. Een ander verschil tussen Skal en EUREP-GAP met betrekking tot de traceerbaarheid van producten, is dat Skal meer specifiek beschrijft op welke wijze de traceerbaarheid gewaarborgd moet worden.

Een andere algemene vereisten is registratie. Registraties maken de normen en keurmerken toetsbaar. De vereisten van Skal en EUREP-GAP overlappen elkaar grotendeels. Een biologische teler die EUREP-GAP invoert, kan met de registraties voor EUREP-GAP ook voor de Skal inspecties gebruiken. Wel zijn de registratieplichten binnen de EUREP-GAP niet primair gericht op de biologische productie. Dit betekent voor de praktische uitvoering dat wanneer een biologische teler een formulieren opstelt voor het eigen kwaliteitssysteem de teler naast de EUREP-GAP-eisen ook de biologische eisen in ogenschouw moet nemen. Daarnaast stelt EUREP-GAP specifiek dat alle registraties twee jaar bewaard moeten worden. Bij de Skal-eisen wordt hierover niets specifiek gemeld.

3.1.2 Teelt

Ook binnen de teelt zijn tussen de beide normen veel overeenkomsten. Omdat de EUREP-GAP veel meer en specifiekere eisen stelt, is het voor de praktische invoering binnen het bedrijf makkelijker om de EUREP-GAP als uitgangspunt te nemen en deze aan te vullen met biologische vereisten. Mogelijk is ook om EUREP-GAP vereisten te negeren of af te zwakken. Voorbeelden hiervoor zijn de bemestingsparagrafen van beide normen. Waar EUREP-GAP uitgaat van een nutriëntenbehoefte gaat SKAL uit van basismaatregelen met eventueel daarna aanvullende bemesting met een maximum voor gebruik. In de EUREP-GAP worden verder

de bemestingsmachines nog meegenomen. Ook bij bodembemonstering is door Skal niet vereist. Dit geldt ook voor de aanwezigheid van bodemkaarten. Ook over mechanische grondbewerking en bodemerosie zijn in het SKAL systeem geen opmerkingen opgenomen. Waar EUREP-GAP vraagt om rechtvaardiging van chemische grondontsmetting is dit uiteraard bij SKAL uitgesloten. De inzet van vruchtwisseling als alternatief wordt door beide systemen aangehaald.

Op gebied van gewasbescherming zijn er natuurlijk wel veel verschillen tussen beide systemen aanwezig. In de biologische teelt wordt uitgegaan van preventie door teelttechnische maatregelen aangevuld door mechanische teeltmaatregelen. Alleen bij een acuut gevaar voor de teelt van een gewas mag een beperkt aantal middelen worden gebruikt. Op het gebied van personeel, apparatuur, opslag en afval met betrekking tot gewasbescherming heeft EUREP-GAP uitgebreide eisen waar deze bij SKAL niet aanwezig zijn. Skal kent voor bemesting en gewasbescherming bijlagen met daarin toegestane middelen.

3.1.3 Overige vereisten

EUREP-GAP kent naast de algemene en teelt vereisten nog een aantal vereisten die meer op de bedrijfsvoering als op het teeltproces gericht zijn. Dit zijn:

- Afval-, milieubeheer, recycling en hergebruik
- Gezondheid, veiligheid en welzijn van medewerkers
- Milieuaspecten en
- Interne audit

De bovengenoemde vereisten zijn niet in de Skal-norm beschreven. Deze vereisten kunnen wel een goede aanvulling op de bedrijfsvoering in de biologische open teelten zijn. De onderwerpen die hierbij aan de orde komen sluiten aan bij het ecologische gedachten goed van biologische productie.

3.1.4 Samengevat

Skal en EUREP-GAP laten zich goed combineren. Duidelijk verschillend is de opzet van de beide normen. EUREP-GAP is een echte certificatiernorm en Skal-eisen zijn meer richtlijnen. Dit maakt toetsing van de EUREP-GAP eerder tot een certificatie-norm en van de Skal tot een inspectie-norm. Bij Skal wordt ook een monsternamen bij de inspectie uitgevoerd.

Door de invoering van EUREP-GAP in de biologische open teelt wordt hiermee grotendeels voldaan aan de Skal-eisen met betrekking tot registreren. Wel zijn bepaalde procedures uit de EUREP-GAP niet toegespitst op de biologische productie, maar deze vereisten zijn eenvoudig in de EUREP-GAP onder te brengen.

4 Vergelijking certificeringsschema's

In dit hoofdstuk worden een aantal certificeringsschema's naast elkaar gezet. Een belangrijk deel van de informatie is direct verkregen van de vermelde bronnen. Gestart wordt nogmaals met een matrix voor vergelijking tussen EUREP-GAP en SKAL. Daarnaast worden in matrix vorm ook EUREP-GAP met ISO 9001:2000 en Milieukeur vergeleken. Ook zijn ISO 9000:2000 en HACCP naast elkaar gezet. De in de tabel vermelde nummering is de paragraafaanduiding vanuit de certificatieschema's.

De tabellen geven enkel een globaal beeld van de overlap tussen de verschillende normen en keurmerken. Deze inventarisatie is niet direct bedoeld als handreiking voor certificatie instituten om normen en keurmerken te vergelijken. Het moet telers, beleidsmedewerkers en certificatie instituten globaal inzicht geven in de overlap tussen de verschillende normen en keurmerken.

4.1 EUREP-GAP en SKAL

	EUREP-GAP															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Skal	x	x	x	x	x	x		x	x	x				x		

Bron: M.P.J. van der Voort, 2003

Skal en EUREP-GAP laten zich goed combineren. Duidelijk verschillend is de opzet van de beide normen. EUREP-GAP is een echte certificatiestandaard en Skal-eisen zijn meer richtlijnen. Dit maakt toetsing van de EUREP-GAP eerder tot een certificatiestandaard en van de Skal tot een inspectiestandaard. Bij Skal wordt ook een monsternamenlijst bij de inspectie uitgevoerd.

Door de invoering van EUREP-GAP in de biologische open teelt wordt hiermee grotendeels voldaan aan de Skal-eisen met betrekking tot registreren. Wel zijn bepaalde procedures uit de EUREP-GAP niet toegespitst op de biologische productie, maar deze vereisten zijn eenvoudig in de EUREP-GAP onder te brengen.

4.2 EUREP-GAP en ISO 9000:2000

ISO 9000:2000	EUREP-GAP															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
4.1																
4.2		x														
5.1								x								x
5.2														x		
5.3																
5.4								x								
5.5																
5.6														x	x	
6.1			x			x										
6.2									x		x					
6.3					x	x		x	x	x		x				
6.4								x	x	x		x				
7.1				x		x	x	x	x	x		x				
7.2														x		x
7.3																
7.4			x			x			x	x						
7.5	x					x		x								

7.6						X		X								
8.1								X					X	X		
8.2								X					X	X		
8.3																
8.4				X			X	X		X					X	
8.5				X			X	X		X					X	

Bron: M.P.J. van der Voort, 2003

De schema's van EUREP-GAP en ISO-9000:2000 vertonen veel overeenkomsten. Er zijn een drietal paragrafen uit de ISO 9001:2000 welke niet voorkomen in EUREP-GAP. Paragraaf 4.1 Algemene Eisen is meer een inleidende paragraaf, bedoeld om de opzet, invoering en werking van het kwaliteitssysteem te beschrijven. Paragraaf 5.3 Kwaliteitsbeleid stelt eisen aan de directie om het kwaliteitsbeleid te waarborgen. Binnen EUREP-GAP is kwaliteit onderwerp, daarom is er geen overeenkomst. Wel is er overlap tussen de andere paragrafen van de ISO 9001:2000 op het vlak van de directieverantwoordelijkheid. Paragraaf 7.3 Ontwerp en ontwikkeling is ook niet beschreven. Dit is niet zo bijzonder, paragraaf 7.3 wordt door alle productie bedrijven uitgesloten, omdat zij zich niet met ontwerp en ontwikkeling bezig houden. Ook paragraaf 8.3 Beheersing van afwijkende producten komt ook niet in de EUREP-GAP voor. Dit is eigenlijk redelijk bijzonder. Dit impliceert dat alle geproduceerde goederen voldoen aan de eisen. Maar dit fenomeen is ook deels inherent aan agrarische producten. Als het product niet bijvoorbeeld Klasse I is, kan het nog wel als Klasse II of veevoer verkocht worden.

Omgekeerd komt paragraaf 13 van EUREP-GAP niet aan de orde bij ISO-9000:2000. Milieueisen voor ISO 9001:2000 gecertificeerde bedrijven blijft beperkt tot de wettelijke vereisten, of wel het voldoen aan wel en regelgeving. En er worden geen extra eisen gesteld.

Binnen de paragrafen zullen op detailniveau er uiteraard de nodige verschillen zijn. Door hiermee verstandig om te gaan kan vaak met 1 omschrijving/registratie voor beide systemen worden volstaan.

4.3 EUREP-GAP en Milieukeur

Milieukeur	EUREP-GAP															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1													X	X		
2		X		X		X		X	X	X						
3			X		X	X	X	X				X				X
4						X										
5								X		X						
6																
7											X					
8							X									
9													X			
10																
11																
12																
13																
B1																
B2																
B3			X	X		X		X								
B4						X										
B5																
B6																
B7																

Bron: Stichting Milieukeur, 2003

Uit een onderzoek van Stichting Milieukeur blijkt dat telers van producten met Milieukeur al voor ongeveer 70% aan de EUREP-GAP criteria voldoet. Indien een teler reeds aan EUREP-GAP voldoet en Milieukeur wil verwerven voor zijn producten, zijn met name de criteria gericht op de milieuaspecten strenger.

4.4 ISO 9000:2000 en HACCP

ISO 9000:2000	HACCP									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4.1			X							
4.2			X							X
5.1	X									
5.2	X									
5.3	X									
5.4	X									
5.5	X									
5.6	X								X	
6.1										
6.2				X						
6.3			X							
6.4			X							
7.1				X		X				
7.2		X								
7.3				X						
7.4				X						
7.5		X								
7.6							X			
8.1				X			X			
8.2							X		X	
8.3								X		
8.4									X	
8.5									X	

Bron: Ir. S. Gielen, 2002

Zowel voor ISO 9001:2000 als HACCP geldt dat zij vereisen dat het proces binnen het bedrijf wordt beschreven. Hierdoor is er een grote mate van overlap tussen beide systemen. HACCP stelt voor namelijk eisen aan de operationele kant en aan de ondersteunende documenten, zoals gevaren-analyse en risico-evaluatie. ISO 9001:2000-eisen zijn op het operationele systeem gericht.

5 Discussie en Conclusies

Het inzicht in de overlap tussen de verschillende normen en keurmerken is van belang voor agrarisch ondernemers en voor beleids- en certificatie instituten. Vanwege het verschil tussen gebruiker enerzijds en de regelgever anderzijds is in dit hoofdstuk de discussie opgesplitst naar deze twee doelgroepen.

5.1 Agrarische bedrijfsvoering

Een ondernemer dient zich voorafgaand aan een certificatie traject goed het doel van de certificatie voor ogen te hebben, zeker wanneer de ondernemer hierop eigen initiatief toe overgaat. Een certificaat wordt controleerbaar door de bewijzen/documenten die de ondernemer kan overleggen aan de controlerende instantie, dus certificatie betekent altijd extra administratieve lasten.

Bij de opzet van een systeem kan het best voldoende tijd worden besteed aan het ontwerp van het administratiefsysteem voor de organisatie. Ofwel bezint eer ge begint. Een haastig en rommelig opgesteld systeem kan de administratieve lasten verdubbelen, daar waar een efficiënt en effectief systeem de administratieve lasten tot een minimum beperkt.

Er is zeker sprake van overlap tussen de verschillende normen. De invoering van een certificatiesysteem voor meerdere normen of keurmerken vereist een nog beter voorbereiding voor invoering van een systeem. Dit geldt ook als een bestaand systeem uit wordt gebreid met een nieuwe norm of keurmerk. Bij het opzetten van een administratief systeem voor SKAL-certificering is het inpassen met andere certificaten en keurmerken goed mogelijk.

Het kan commercieel aantrekkelijk zijn om extra kansen of onderscheidingsmogelijkheden te hebben voor een verbeterde afzet van producten. Ook hier geldt weer er moet wel een nut of noodzaak aan te grondslag liggen, bijvoorbeeld een verbeterde afzet of een eis van een afnemer. Anders wegen de baten van het certificeren niet op tegen de extra kosten in tijd (administratieve lasten). En dit geldt zeker voor de kleinere agrarische bedrijven. Voor bedrijven met meerdere werknemers in vast dienst verband kan het wel handig zijn om een certificatenorm eerder nuttig zijn. Bijvoorbeeld bij ISO 9001:2000 wordt het inzichtelijk maken van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden binnen het bedrijf vereist. Dit geeft zowel de leiding als de werknemer in het bedrijf duidelijkheid rond het takenpakket en het functioneren van werknemers binnen de organisatie.

Wat hierboven nog niet aanbod is gekomen is dat certificatie ook inzicht in het bedrijf en het bedrijfsproces verschaft. Dit is onder andere een reden waarom vooral middelgrote en grote ondernemingen dergelijke systemen gebruiken om kwaliteit van diensten en producten zowel intern als extern te waarborgen. Beter inzicht kan tot betere beleidsbeslissingen in het bedrijf leiden.

Voor een certificatiesysteem, ongeacht welke norm of keurmerk, is verzameling van gegevens in een administratiefsysteem noodzakelijk. De gegevens zijn noodzakelijk voor de toetsende/controlerende instelling om de deugdelijkheid van het systeem te toetsen. Doordat het administreren en registreren van al deze gegevens tijd en geld kost is het belangrijk om meerwaarde voor de verzamelde gegevens te creëren. Dit naast de waarde voor de certificatie. Meerwaarde kan bijvoorbeeld gevonden worden in bedrijfseconomische berekeningen. De voor certificatie verzamelde gegevens kunnen als basis dienen voor bijvoorbeeld kostprijs berekeningen per gewas. Bijvoorbeeld bij Eurep-GAP wordt per gewas geregistreerd welke handelingen, bemestingen en bespuitingen worden uitgevoerd in een teeltplan. Op basis van de gegevens in het teeltplan kan mogelijk het saldo per gewas worden bepaald. Hierdoor kan op basis van deze gegevens worden bepaald wat de kostprijs van het product is. Ook kunnen op basis van dergelijke gegevens teelt alternatieven worden overwogen en beoordeeld. Dit alles geeft de ondernemer de mogelijkheid een beter inzicht in de bedrijfsvoering te krijgen. En zij diverse mogelijkheden om meer nuttige toepassingen voor de verzamelde gegevens te vinden. De verzamelde gegevens kunnen hierdoor extra meerwaarde leveren, dan wanneer ze enkel voor certificatedoeleinden worden aangewend.

5.2 Beleidsorganisaties en certificerende instellingen

Voor beleidsorganisaties, certificerende instellingen en overkoepelende organen van bijvoorbeeld supermarktketens kan dit rapport inzicht bieden in de overlap van de door hun (mede) opgestelde systemen of juist gevraagde systemen. Juist deze partijen, die certificatiesystemen en keurmerken opstellen/eisen, moeten zich meer bewust worden van de eisen die zij stellen in hun norm of keurmerk en de overlap die deze eisen die met zich meebrengt.

In Nederland zijn er zijn veel normen en keurmerken op de markt. Een nadeel is dat de normen en keurmerken voornamelijk voor de Nederlandse markt zijn bedoeld en in Duitsland of Engeland geen of nauwelijks betekenis hebben. Of de meer internationale normen, zoals EUREP-GAP en EU-richtlijn voor biologische productie, geven geen garantie dat het product vergelijkbaar is met een Nederlands product. Bij EUREP-GAP is de nationale wetgeving leidend binnen het systeem. Als de nationale wetgeving op toelatingsbeleid van bestrijdingsmiddelen soepeler, of zoals bij sommige ontwikkelingslanden niet aanwezig is, dan zijn de mogelijkheden voor de agrarische productie in dergelijke landen een stuk ruimer. Dit betekent bijvoorbeeld dat een EUREP-GAP gecertificeerd bedrijf in een ander land in Nederland verboden gewasbeschermingsmiddelen kan gebruiken. Voor de biologische productie (EU-richtlijn) geldt dat elk land een eigen interpretatie van deze richtlijn kan opstellen. Ook de op dit moment relevante annex van biologisch uitgangsmateriaal leidt tot verschillende eisen in Europa. Een aantal landen in Europa blijft werken met ontheffingen voor alle biologische teelt, daarnaast zijn er een aantal landen die wel bezig zijn met het invullen van de annex voor gewassen waar geen ontheffing voor wordt gegeven. De laatste groep landen verplicht de telers om biologisch uitgangsmateriaal te nemen, terwijl de eerst genoemde groep landen dit niet doet. De nationale verschillen leiden daarom tot verschillen in kwaliteit en voedselveiligheid. Alleen de ISO-normen zijn internationaal (wereldwijd) erkende normen. HACCP is enkel in Nederland een toetsbaar certificatieschema. De HACCP is wel op de internationaal erkende HACCP-principes uit de Codex Alimentarius gebaseerd, maar alleen in Nederland is hier een daadwerkelijk toetsbaar certificatieschema voor opgesteld. Er is momenteel een ontwikkeling gaande om de Nederlandse HACCP-norm internationaal meer erkenning te geven en in meerdere landen tot een toetsbaar certificatieschema te maken. Het GFSI (Global Food Safety Initiative) is verantwoordelijk voor het indienen van een concept ISO-norm. Deze concept ISO-norm moet de basis gaan vormen van een internationaal erkende norm voor voedselveiligheid.

Een mogelijkheid is dat er één systeem voor de primaire sector als leidend wordt gekozen. In realiteit is deze wens van veel agrarisch ondernemers nog ver weg. De lijst met normen en keurmerken blijft over de jaren heen gestaagd groeien. Wel is er een lichte tendens zichtbaar in certificatieschema's dat bij geringe belangstelling en waarde voor afnemers, het certificatieschema weer wordt opgeschort.

Op basis van deze enkele certificatiënorm kunnen, wanneer blijkt dat er noodzakelijke eisen niet in opgenomen zijn in de standaard, uitbreidingen worden opgesteld. Concreet voor Nederland zouden bijvoorbeeld LTO Nederland, Centraal Bureau Levensmiddelen (CBL) en Hoofdproductschap Akkerbouw (HPA) met elkaar in overleg moeten treden om tot één standaard certificatiënorm te komen. Dit past ook in het door het kabinet Balkenende II ingezette beleid van vermindering van wetten en regels (verlaging administratieve lasten). Wanneer de drie bovengenoemde partijen tot één leidende certificatiënorm komen, kan bijvoorbeeld van het Ministerie van VROM (Milieukeur) een passende annex worden gevraagd. In de huidige situatie heeft het Ministerie van VROM, samen met EZ en LNV, een eigen milieukeurschema opgesteld. Hierbij is er een volledig nieuw keurmerk opgesteld. Daarnaast zijn er binnen Europa en ook wereldwijd normen en keurmerken opgesteld. Al deze normen en keurmerken zijn vaak weer op zichzelf staand. Hierdoor wordt een grote hoeveelheid aan normen en keurmerken gecreëerd. Meer eenheid tussen de verschillende normen en keurmerken kan meerwaarde opleveren voor alle partijen. Een meerwaarde die nu niet of nauwelijks wordt benut.

Resultaat van het huidige beleid van de instanties die certificatiënormen en keurmerken opstellen is dat er voor de agrarische sector een veelvoud aan certificatiënormen en keurmerken bestaat. Dit brengt, zoals genoemd, veel administratieve kosten met zich mee. Ook het certificeren en controleren door de diverse certificerende/controlerende instanties brengt kosten met zich mee. En wanneer een agrariër meerdere verschillende bedrijfstakken (bijvoorbeeld sierteelt en akkerbouw) op zijn/haar bedrijf heeft leidt dit al snel tot meerdere controles door verschillende instanties.

De kosten die de administratieve lasten en certificatie met zich meebrengen hebben we in dit onderzoek

niet opgenomen. De kosten hangen voor een groot deel af van de certificatienorm of keurmerk waar de agrariër zich voor moet of wil laten certificeren en hoe hij of zij het systeem opstelt.

5.3 Conclusies

Certificatienormen en keurmerken kunnen tools zijn die een positieve invloed kunnen hebben op de bedrijfsvoering. Door meer bewustwording bij de gebruikende partij en integratie van deze tool in de bedrijfsvoering, kan vermindering van risico's en knelpunten binnen het bedrijf betekenen. Voor ketenpartijen, welke nu de verschillende normen en keurmerken eisen, betekent dat ook weer minder risico's en mogelijke knelpunten. Nu worden de normen en keurmerken geëist als voorwaarde om te mogen leveren. Mogelijk kan dit leiden tot een passieve houding van de agrariër, terwijl wanneer de agrariër vrijwillig een norm of keurmerk invoert er een actieve houding ontstaat en de norm en/of keurmerk daadwerkelijk een positieve bijdrage op de bedrijfsvoering heeft. De veel gehoorde kreet van papieren tijgers als het om normen en keurmerken gaat doet vermoeden dat nu veelal sprake is van een opgelegd systeem en daarmee een mogelijk passieve houding van de agrariër. Daardoor kan de norm of keurmerk zijn doel voorbij schieten en weinig toegevoegde waarde opleveren. Hiermee wordt het enkel het papiertje aan de muur.

Door gebruik te maken van de bestaande overlap kunnen de kosten voor certificering worden beperkt en wordt de drempel tot gebruik lager.

Het afstemmen van diverse certificeringssystemen leidt, bij toepassing van meerdere systemen op 1 bedrijf, tot vermindering van de administratieve lastendruk.

Literatuur

- Toetsingscriteria HACCP; criteria voor het toetsen van een operationeel HACCP-systeem, Centraal College van Deskundigen HACCP, september 1998
- Nederlandse norm NEN-EN-ISO 9001:2000, Nederlands Normalisatie-instituut, december 2000
- EUREPGAP protocol voor vers fruit en groenten, Nederlandse versie, Officiële versie 2/Okttober 2001
- Hygiëncode voor teeltbedrijven van groenten en fruit, Productschap Tuinbouw, Zoetermeer, Oktober 2001
- Milieukeur akkerbouwgewassen en vollegrondsgroenten, Stichting Milieukeur, 1 maart 2003
- Eurepgap Checklist (informatief) Benchmark met Milieukeur akkerbouwgewassen en vollegrondsgroenten, Stichting Milieukeur, 3 juli 2003
- Verordening (EEG) Nr. 2092/91 van de Raad van 24 juni 1991 inzake de biologische productiemethode en aanduidingen dienaangaande op landbouwproducten en levensmiddelen
- Informatieblad Biologische Plantaardige Productie 2002, Stichting SKAL
- SQF 2000 CM code en SQF 1000 CM code, Version 2.0, December 2002

Internet adressen

- www.skal.nl
- www.eurep.org
- www.nen.nl
- www.foodsafetymanagement.info
- www.iso.ch
- www.milieukeur.nl
- www.st-mps.nl
- www.qualitree.nl